

תכנית לימודים שנתית – ספר יהושע

ספר יהושע הוא סיפור כניסתם של עם ישראל מן המדבר 'אל ארץ נושבת' ובו מתגשמת הבטחת הקב"ה לישראל: "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הפנימי והחתי והאמרי והפריזי והחוי והיבויסי אל ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, יז). לכניסה זו – שני פנים: מחד, הגשמת ייעודו של עם ישראל ומילוי הבטחת ה' לאבות האומה – ביישוב הארץ, בנין המזבח ובמעמד הברית ומאידך – הנסיונות והאתגרים שבהורשת שבעת עמי כנען, ובמפגש עם תרבות יושבי הארץ. הספר קרוי על שמו של הדמות המרכזית בספר – יהושע בן נון, משרת משה, מקבל לידיו את הנהגת בני ישראל ומוביל אותם בכיבוש הארץ מידי עמי כנען ובחלוקתה לשבטים.

פרקים יג-כד: הישיבה בארץ, הנחלות (13 שיעורים)			פרקים א-ב: כיבוש הארץ, המלחמות (22 שיעורים)		
כג-כד: מות יהושע (6)	כב: שנים וחצי השבטים (2)	יג-כא: פרקי הנחלות (5)	ו-יב: המלחמות (13)	ג-ה: מעבר הירדן (4)	א-ב: ההכנות למעבר (5)

התכנית השנתית מציעה חלוקה של שעות הנוגעת בכל הנושאים בספר, עד לסיומו. רמת הפירוט משתנה בהתאם לנושא ובהתאמה לגיל. חלקו הראשון של הספר נלמד בצורה רציפה, אך פרקי הנחלות נלמדים בצורה כללית בלבד. פרקים אלו מרובים בפרטים ובתיאורים גיאוגרפיים ואין צורך לקרוא אותם, ולא להלאות בס את התלמידים. נסתפק ב-4-5 שיעורים כלליים לנושא הנחלות תוך שימוש בהמחשה ויזואלית – במפה. סה"כ השיעורים בהצעה – כ 35.

בתכנית ישנה חלוקה בין שני סוגים של לימוד:

יחידות פסוקים הנלמדים כסדר - הפסוקים **מסומנים בהדגשה**, התלמידים לומדים את התכנים מתוך קריאה בספר. במתווה מופיעים פרטי התוכן המרכזיים, המהווים את בסיס היחידה. כל מורה מוזמן להוסיף להעמיק בידיעות, במסרים, ובמיומנות – על פי שיקול דעתו ובמסגרת הזמן העומד לרשותו.

יחידות פסוקים הנלמדים בבקיאות - (הפסוקים מופיעים במתווה ללא הדגשת הגופן) תוכנם של הפסוקים הללו יוצג בתיווך המורה, באופן קצר וכללי, תוך הפניה לפרטים/פסוקים מסוימים בלבד.

הצגה כללית של נושא, והפניה לפרטים מסוימים

<p>לוי"ז צפוף כמה הכנות אנו עושים לקראת פסח? בפרק י פסוק יג מופיע התאריך של מעבר הירדן – ' בניסן. כעבור ארבעה ימים, בי"ד בניסן, יש להקריב את קרבן הפסח ומיד לאחריו לחגוג את החג. ימים אלו עומדים אפוא בסימן הכנות לפסח, ולבני ישראל היו הכנות משמעותיות לחג במקביל להקמת המחנה. הם היו מנועים מלהקריב את קרבן הפסח שהרי היו ערלים, והיה עליהם למול ולהבריא. כמו כן, לא היו להם מצות, אלא עדיין היו אוכלים מן הקן. ניתן ללוות את השיעור בשירי שמחה ומזל טוב לכבוד מעמד הברית והפסח.</p>	<p>א: רושם הנס איתור הביטויים המורים על הרושם שעשה נס כריתת הירדן על מלכי הארץ ('וינס לבבם', 'ולא היה בם עוד רוח') ב-ט: ברית המילה: בכל שנות הנדודים במדבר לא קיימו בני ישראל את מצוות המילה. הדור הבוגר יוצאי מצרים היו נימולים, ודור הבנים, באי ארץ, לא נימולו. עם הכניסה לארץ מצווה הקב"ה את יהושע לקיים את מצוות המילה ולסלק (ולגול) את חרפת העם אשר היו</p>
--	---

דוגמה:

לימוד פסוק בפסוק

בעמודה השמאלית במתווה ישנן הצעות ונקודות למורה, מהן יוכל לבחור ולהשתמש בהוראה לפי שיקול דעתו. אנו מזמינים מורים להוסיף ולהעשיר עמודה זו בהצעותיהם

ספר יהושע מתווה מפורט מעבר הירדן, פרקים א-ה

נושא	פרק	תכנים מרכזיים	נקודות והצעות להוראה
הוראת ספרי נביא	כללי, על הוראת ספרי נביאים		
	<p>תלמידי כתות ג' לומדים תורה זו השנה השלישית, ולראשונה ספרי נביאים. הוראת נביאים שונה במהותה מהוראת החומש, במספר דברים, ונמנה כמה מהם:</p> <p>1. בתוכן - ספרי נביאים מתארים לנו את עם ישראל בארצו. אמנם, גם בחומש בראשית למדנו על האבות ופועלם בארץ אך הם עדיין אנשים יחידים, ובשאר החומשים עם ישראל מצוי במדבר ואינו מתמודד עם ההתיישבות בארץ על אתגריה. לפיכך, הוראת ספרי נביאים מאפשרת לנו לראות את מלוא המשמעות של עם היושב על אדמתו, ולהכיר את ההנהגה בישראל בצורתה הלאומית.</p> <p>2. ספרי נביאים ראשונים הם סיפורים מלאי תוכן עניין ובעלי משמעות רבה מאד בפיתוח הזהות האמונית של התלמידים. יחידות הלימוד סיפוריות, <u>ארוכות ורציפות</u>, ואינן משולבות בפרקי הלכה. בגיל הצעיר חשוב מאד שהמורה יבהיר את הסיפור המלא הפרוש לאורך הפסוקים, וממנו - את המסרים הראשיים. יש לשמור על עקרון הרצף, ולא "לפרק" את השלם ליחידות קטנות ומנותקות. לפיכך בהוראת נביא איננו מתמקדים בעיסוק פרשני. אנו לומדים את הפשט. כאשר פרשן יכול לסייע לנו כמורים להבנה נבאר את התוכן לאורו, אך איננו נדרשים להביאו לעיון בכיתה. אם נביא את הפירוש בכתה – יהיה זה בלשונו.</p> <p>3. בספרי נביאים ראשונים בולטות דמויות מרכזיות, גדולי האומה ומנהיגיה. הלימוד מרכז סביב פועלה של הדמות וסביב המסרים הנלמדים ממנה. ספר יהושע עוסק כולו בדמות מרכזית אחת. מומלץ להיזכר בדרכי ההוראה והקניה של ערכים מתוך לימוד על דמויות (ר' מסמך המיומנויות – אפיון דמויות והכרת פועלם) כבכל לימוד, המעורבות של התלמידים בלימוד חיונית ביותר, והופכת את השיעור לחוויה ומקור להשראה.</p>		
הקדמה למורה	מתי נתחיל ללמוד את ספר יהושע?		
	<p>בכיתה ג התלמידים עוסקים במקביל בשתי תקופות בחיי עם ישראל: בשיעורי תורה - לומדים את ספר שמות בו משה מוביל את העם במדבר, ובשיעורי נביא – לומדים את ספר יהושע, כאשר משה כבר מת, ויהושע מכניס את העם לארץ. בשיעורי תורה - ישנם ציוויים על העתיד להיות בארץ ישראל, ובספר יהושע - מתגשמים חלק מציוויים אלו, כגון הברית בהר עיבל (יהושע ח'); ערי מקלט (יהושע כ') וכדו'. לכאורה, זהו דבר בלתי אפשרי. אולם למעשה הדברים אינם כך. אצל ילדים צעירים התפישה איננה היסטורית-כרונולוגית, וסידור רצף האירועים איננו עיקר בשלב זה. הלימוד מתמקד בכל סיפור בנפרד, על הדמויות והתכנים השייכים לו. ואכן, תלמידים נפגשים בנושאים מהתנ"ך לא תמיד על הסדר, כגון בשיעורי פרשת שבוע, או בהכרות עם דמויות שונות מספרי נביאים ראשונים (שמשון, אליהו) או כתובים (מגילת אסתר, מגילת רות).</p> <p>אין זה אומר שלא צריך "לעשות סדר" כללי לפני שמתחילים ללמוד, אלא שהדגש איננו על הרצף ההיסטורי, אלא על הסיפור והתוכן שבכל ספר. ואולם, על מנת לא לגרום לבלגן בעולמם של התלמידים, אנו ממליצים על שלשה דברים:</p> <p>1. להתחיל ללמד את יהושע רק לאחר שהגענו לשמות פרק י"ז. כלומר: רק לאחר שפגשנו בתורה גם את דמותו של משה וגם את דמותו של יהושע, ואחרי שהכרנו את שני מנהיגי העם, משה רבינו, ויהושע משרתו, נוכל לגשת להקדמה ללימוד ספר יהושע.</p>		

<p>2. כהקדמה ללימוד הספר עלינו ליצור לתלמידים <u>תמונה בהירה של הסדר הכללי</u>. נסביר כי לאחר שנים רבות שבהן הנהיג משה את בני ישראל במצרים ובמדבר, משה מת ויהושע מונה תחתיו להכניס את בני ישראל את הארץ. התקופה בה יהושע הנהיג כתובה בספר יהושע. התלמידים צריכים להכיר מה בא לפני מה – תורה לפני נביא.</p> <p>3. <u>השלמת פערים</u>, כלומר: פרטים בספר יהושע המתייחסים לאירועים שקרו במדבר, לדוגמה: שנים וחצי השבטים התחייבו בפני משה "לעבור חלוצים" לפני העם, וכבר בפרק א יהושע מתייחס לכך. אירוע זה מתואר בספר במדבר פרק ל"ב והתלמידים לא למדו אותו. דוגמה נוספת: פרק ה' ביהושע מתאר את שביתת המן לאחר ארבעים שנה. תחילת ירידת המן מתוארת בספר שמות בפרק ט"ו. אלו פערים שיש להשלים בהוראת יהושע, ויש לעשות זאת בחכמה בכל פרק שבו נדרשת הטרמה. בתחומים רבים בחיים הילדים רגילים למילוי פערים ומתייחסים לכך בטבעיות. אם אנו כמורים נדע להשלים את הפערים בדרך הנכונה נוכל להוביל אותם בבטחה להכיר את יהושע ותקופתו.</p> <p>כללי - שימוש בצירי מאורעות: כאמור, הצענו להקדים ולהסביר לתלמידים, כנקודת פתיחה, כי בשיעורי תורה נמשיך ונלמד מה קורה לעם ישראל במשך ארבעים שנה <u>במדבר</u>, ואילו בשיעורי בנביא נתחיל ללמוד מה קורה כאשר הם נכנסים לארץ <u>אחרי</u> ארבעים שנה במדבר. לצורך כך כדאי להיעזר מכאן ואילך בציר מאורעות שיהיה בכתה, בו נוכל להתקדם עם התלמידים בשני המישורים. את הצירים נמלא לאורך השנה, עם התקדמות הלימוד: בסוף יחידת לימוד בתורה - מוסיפים את כותרת היחידה לציר הזמן בתורה, ובסוף יחידת לימוד בנביא - מוסיפים את כותרת היחידה לציר הלימוד בנביא. דרך זו תסייע לתלמידים לשמור על רצף אירועים בכל אחד מן הספרים ותמנע בלבול.</p> <p>חומש שמות (במדבר): שעבוד מצרים – לידת משה – עשר המכות – יציאת מצרים – רדת המן – מלחמת עמלק – מתן תורה - חטא העגל – הקמת המשכן – השראת שכינה במשכן</p> <p>ספר יהושע (בארץ): מות משה – שליחת המרגלים – חצית הירדן – שביתת המן – ברית המילה – מלחמת יריחו – מלחמות העי – הגבעונים – מלחמת מלכי הדרום – מלחמת מלכי הצפון – חלוקה והתנחלות – מות יהושע.</p>		
<p>חזק ואמץ! הפרק כולו מתרחש ברגעים של מעבר, והמילים הראשונות בו הם 'אחרי מות משה'... 'משה עבדי מת'. אלו רגעים של פרידה, ובוודאי גם רגעים של צער אישי ליהושע, שהיה משרת משה הקרוב אליו. הכניסה לתפקיד ההנהגה ולנשיאה בעול הציבור, טומנת בקרבה חששות. ניתן לחשוב יחד עם התלמידים כיצד חש יהושע ברגעים הגדולים הללו, ואלו מצבים ואתגרים יש בהנהגת העם, ובהובלתו בירושת הארץ. והנה הקב"ה עצמו מחזק את יהושע שוב ושוב: 'חזק ואמץ!' 'חזק ואמץ!'. אנו למדים כי ישנו מקום לצער, ולדאגות, אך עם זאת צריכה לבוא התחזקות ואמונה בה', ואמונה בהצלחה במשימה המוטלת על האדם, בעזרתו יתברך. ניתן לעשות בכיתה סבב ברכות 'חזק ואמץ' להצלחה, לתלמידים ולמורה..</p> <p>'והגית בו יומם וילילה' מנהיג העם עומד בפני משימה צבאית קשה מאין כמותה: מעבר הירדן ומלחמות לכיבוש שבעה עמים 'גדולים ועצומים'. ניתן לשער עם התלמידים: באיזה דבר היה מנהיג שכזה מצטייד 'ונצמד' אליו לאורך כל הדרך? הכתוב מלמד שהמפתח איננו בעוצמת הנשק, אלא בהצמדות מוחלטת לתורה, מבלי לנטות ממנה 'ימין או שמאל'. זהו סמל לכל מפעל כיבוש הארץ, הנעשה מכח התורה והאמונה. פסוק זה הוא גם המקור למצווה התמידית של לימוד תורה, לכל יהודי, בכל יום: 'אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות 'לא ימוש ספר התורה הזה מפריך'. (תלמוד בבלי, מנחות צט:)</p>	<p>פתיחה – המעבר מחומשי התורה לספרי נביאי, מות משה והמעבר להנהגת יהושע, הכרות עם יהושע, הכרות עם מיקום העם, בערבות מואב, מול נהר הירדן המפריד בינו לבין ערבות יריחו שבארץ כנען.</p> <p>א-ט: הקב"ה מחזק את יהושע: עם כניסתו לתפקידו מחזק הקב"ה את יהושע כמנהיג האומה: איתור <u>הבטחות ה'</u> ליהושע – 1. ירושת כל חבלי הארץ שמעבר לירדן. 2. הקב"ה יהיה עימו ויחזקהו בהנהגת האומה - 'לא אֶרְפָּךָ וְלֹא אֶעֱזָבְךָ! <u>חובתו של יהושע</u> – לשמור את התורה ולא לסור ממנה 'ימין ושמאלו'. 'לא ימוש ספר התורה הזו מפריך וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה', מילות ה<u>חיזוק והעידוד</u> אל מול האתגרים שבהנהגת האומה, ירושת הארץ ושמירת התורה: 'חזק, ואמץ!' 'רק חזק ואמץ מאד!' 'חזק ואמץ, אל תִּעֲרַךְ וְאַל תִּתְּחַת!'</p> <p>י-יח: ההכנות ליציאה: הציווי לשוטרים – לעבור בכל המחנה וליידע את העם במועד המעבר ובהכנות הנדרשות; הציווי לעם – 'הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה' מועד מעבר הירדן – 'בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים'; מטרת המעבר –</p>	<p>ההכנות למעבר הירדן (4-5)</p> <p>פרק א מינוי יהושע (2-3)</p>

<p>'לְרַשֵּׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ; הַצִּיּוּי לִשְׁבֹּטֵי הַחֲלוּץ לְקִיּוּם אֶת דְּבָרֵי שֵׁל מֹשֶׁה, לְעִבּוֹר 'חֲמִשִּׁים לְפָנָי אֲחִיכֶם'... עַד אֲשֶׁר יָנִיחַ ה' לְאֲחִיכֶם... וְשָׁבְתֶם לְאָרֶץ יְרִשְׁתְּכֶם', הַבְּטַחְתָּ שְׁנַיִם וַחֲצִי הַשְּׁבֹטִים לַיהוֹשֻׁעַ: "כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתֵנוּ נַעֲשֶׂה! וְאֵל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְחַם! כָּל אֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ אֶל מֹשֶׁה כִּן נִשְׁמַע אֵלָיךְ!"</p>		
<p>מעשה הריגול וההצלה: יהושע שולח שני מרגלים לרגל 'את הארץ ואת יריחו'. המרגלים מגיעים לבית רחב, ושם הם מתגלים. מלך יריחו שולח לרחב שליחים להסגרת המרגלים אך היא, בחוכמתה, מסתירה אותם 'בפִּשְׁתֵּי הַעֵץ הַעֲרֻכּוֹת לֵה עַל הַגָּג', מטעה את שליחי המלך, וממלטת את המרגלים בחסות החשכה דרך החלון, באמצעות חבל.</p> <p>בקשת רחב: (ח-כא): <u>ההסבר למעשה:</u> "יְדַעְתִּי כִּי נָתַן ה' לָכֶם אֶת הָאָרֶץ!" פחד נורא נפל על יושבי הארץ מפני העם אשר נעשו לו ניסי יציאת מצרים, ועתה הכרית את מלכי האמורי האדירים בדרכו לכנען.</p> <p><u>הבקשה:</u> כנגד מה שרחב מסכנת את עצמה עבור מרגלי ישראל – 'כִּי עֲשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד' - היא מבקשת לגמול לה בהצלת משפחתה לכשתיכבש יריחו – 'וְעֲשִׂיתֶם גַּם אִתָּם עִם בֵּית אָבִי חֶסֶד'. <u>בקשת האות:</u> רחב מבקשת אות אשר יודיע לכל כל לוחמי ישראל שלא לפגוע במשפחתה. <u>מתן האות:</u> האות ניתן בשעת ההברחה ממש – 'אֶת תְּקוּת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדְתֵנוּ בּו'. <u>התנאים:</u> המחויבות להצלת רחב ומשפחתה תלויה בשלשה תנאים: 1. את חוט השני הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַחֲלוֹן' 2. להישאר בבית כל הזמן – 'כָּל אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלַתִּי בֵּיתְךָ הַחוּצָה - דָּמוּ בְרָאשׁוֹ, וְאִנְחֵנוּ נְקִימ' 3. לא לגלות את הדבר לאיש – 'וְאִם תִּגְדִּי אֶת דְּבָרֵנוּ זֶה, וְהִינּוּ נְקִימֵ מִשְׁבַּעְתְּךָ'.</p>	<p>פרק ב המרגלים (2)</p>	

הכינו לכם צדה! נבקש מהתלמידים לערוך 'רשימת מטלות', ו'רשימת ציוד' לקראת הכניסה לארץ. לאחר חניה ארוכה מאד בערבות מואב, המחנה יפורק, ובעוד שלשה ימים תחל תנועה לקראת מעבר הירדן והמלחמות. מה צפוי? מה מרגישים? למה צריך להיערך? איזה ציוד כדאי לקחת? מה לא כדאי לקחת?

הבטחות - מקיימים! מעשה שנים וַחֲצִי הַשְּׁבֹטִים דורש הטרמה, מאחר והתלמידים לא למדו את חומש במדבר. נתייחס לציר מאורעות שבכיתה ונספר בקצרה על ההתחייבות של שנים וַחֲצִי הַשְּׁבֹטִים למשה. כעת, משעברו מספר חודשים, השבטים כבר קיבלו את נחלתם מעבר לירדן, והנה התחלף המנהיג. המילים שאומרים השבטים ליהושע הן אות ומופת לעמידה בהתחייבות. על אף הסכנה שבדבר הם מתייצבים חלוצים ללא היסוס דיוק כפי שהתחייבו.

הריגול ו'דיעת הזהב' הפרק עוסק בריגול, וכדאי לפתוח את השיעור במשמעות פעולה זו. מה חש העם לקראת מעבר הירדן והמלחמה נגד עמי כנען? מה יסייע להם? כיצד שילוח מרגלים יכול לסייע? אלו סוג של אנשים נשלח? מה נבקש מהם? איזה סוג של מידע יעזור וכיצד? כך נבין את משימת השילוח, ונוכל להשוות אותה למה שיביאו המרגלים בפועל. בהמשך יתברר כי המרגלים לא הצליחו לשמור על חשאיות. הם נתגלו, וניצלו רק בזכות האומץ והתושיה של רחב. 'דיעת הזהב' שבפי המרגלים לא היתה ביטחונית אלא אמונית. מתוך שיחתה של רחב נתבררה להם עוצמת ההכרה של הגויים בארץ בכוחם של ישראל, והיא הנוסכת בהם בטחון: 'כִּי נָתַן ה' בְּיָדֵנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ! נִמְגּוּ כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ!'

חסד כנגד חסד כיבוש הארץ הוא תהליך שמטבעו מלווה בכח, מלחמה והרג. והנה, בפרק שלנו, במעשה המקדים לתחילת המלחמה, נעשה חסד כנגד חסד: רחב עשתה חסד עם המרגלים, ומילטה אותם תחת אפו של מלך יריחו, והם נשבעו לה שלא לפגוע בה, להחיות אותה ואת משפחתה. חסד זה לא נשכח בהמולת הקרב על יריחו, ולהלן נראה כי המרגלים עצמם דאגו לקיימו בדיוק כפי שהתחייבו: 'וַיָּבֹאוּ הַמְּרַגְלִים וַיֵּצִיאוּ אֶת רַחֵב וְאֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ וְאֶת אֲחִיהָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהּ וְאֶת כָּל מִשְׁפַּחַתֶּיהָ הַחַיִּים וַיֵּצִיאוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה יִשְׂרָאֵל' (ג. כג)

השימוש במפה בפרק נזכרים מקומות שונים: ה'שטים', 'יריחו', 'המעברות' (מקום רדוד וסלעי בו ניתן לעבור את הירדן) 'ההר'. כדאי לחשוף את התלמידים למפה. ניתן להיעזר בסרטון הדרכה קצר באתר לצעדים הראשונים בעבודה עם מפה. בהוראת הפרק ניתן להיעזר במפת האיזור. המפה מבחינה בין העמק, המישור וההר באמצעות צבעים, והיא מסבירה גם את ההטעיה של רחב. היא מזרזת את הרודפים לרדוף אחרי המרגלים משערי יריחו אל 'מעברות הירדן', אך למרגלים עצמם היא מציעה לברוח 'ההרה', לכיוון הנגדי, שם

<p>ימתינו שלשה ימים ורק אז ישובו בכיוון השני אל המחנה.</p> <p>'בֵּיתָה בְּקִיר הַחוּמָה' בימי קדם היו ערים שהביצור שלהן היה מורכב משתי חומות זו לפנים מזו. מערך חומה זה נקרא 'חומת סוגרים'. החלל שבין החומות שימש להגנה בעת מלחמה, ולמגורים בעת שלום. תמונה של חומת סוגרים ניתן לראות באתר רשות העתיקות.</p> <p>המחשות בפרק פרטים רבים ואפשר לערוך 'סט תמונות' להוראתו: שער, עצי פשתה, חומה, כתר מלך, גג, חלון, חוט שני, 'מעברות', הרים.</p>	<p>כב-כד: הדיווח: המרגלים חוזרים למחנה ומספרים ליהושע 'את כל המצאות אותם'. עיקר דבריהם הוא הדבר אשר שמעו מפי רחב: 'כי נתן ה' בְּיַדְנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ!'</p>		
<p>כללי: פרקים ג-ד מרובים בתיאורים החוזרים מעט על עצמם. בפרק ג תיאור המעבר ובפרק ד - הזקרון. אנו מציעים שהמורה יתאר בלשונו את המסגרת הכללית תוך מיקוד הקריאה בפסוקים הבאים: פרק ג פס' - ה-ח, יד-יז; פרק ג - פס' א-ז, ט-כד.</p> <p>'אָרוֹן הַבְּרִית' אפשר שהמורה יקרא את פסוקים ה-ח, ויבקש מהתלמידים לאתר את צמד המילים החוזר - מה יוביל את העם במעבר הירדן: 'אָרוֹן הַבְּרִית', הנישא על ידי הכהנים. (המתקדמים יוכלו לאתר את הארון גם בפסוקי המשך). מאחר והתלמידים עדיין לא למדו את מעשה המשכן צריך להסביר מהו ארון הברית. אפשר לשאול את התלמידים: מדוע דווקא הארון נישא בראש? זהו סמל, לעיני ישראל ולעיני העמים, שהכניסה לארץ, והמלחמה עליה, היא מתוך אמונה בקב"ה, והוא הנותן לישראל 'כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חַיִּים' (דברים ה, יח)</p> <p>נהר הירדן הכניסה לארץ ישראל היא כניסה לעולם המקומות והנופים המוכרים לנו ברחבי ארצנו, וזו הזדמנות עבורנו להעמיק את החיבור לארץ. התחנה הראשונה – נהר הירדן, מהנהרות המפורסמים בעולם, לא מעט בזכות מסופר בפרקנו. חלק מהילדים ביקרו בו, או שמעו עליו. הירדן חוצה את הבקעה לשנים: לעבר הירדן המזרחי והמערבי, וכיום משמש גבול בין ישראל למדינת ירדן. הירדן הוא הארוך בנחלי ישראל, למעלה מ-200 ק"מ, והוא למעשה הנהר היחידי המצוי בה. שמו, ירדן, כנראה משום שהוא יורד מצפון לדרום, והוא נחלק לשנים: חלקו הצפוני, 'הירדן ההררי', ניזון מהנחלים הנובעים למרגלות החרמון ונשפך לכנרת. חלקו הדרומי, 'הירדן הדרומי', מתחיל ב'סכר דגניה' וזורם מהכנרת ועד ים המלח.</p> <p>נס כריתת מי הירדן הוא מהגדולים שבניסי התנ"ך, ונזכר במזמורי הלל ביחד עם נס קריעת ים סוף: 'הִים רָאָה וַיִּנָּס, הַיַּרְדֵּן יָסָב לְאַחֲרָי' (תהלים קיד, ג). יש להקדיש זמן לתיאור פלא זה. המעבר ארע בתחילת חודש ניסן כאשר 'הַיַּרְדֵּן מָלָא עַל כָּל גְּדוֹתָיו'. ניתן להראות סרטון של הירדן מלא על גדותיו או של זרימות חזקות בחלקיו הצפוניים). ברגע שנגעו רגלי הכהנים במי הירדן, המים נעמדו במרחק רב משם והחלו להצטבר ל'קיר מים'. מאותה נקודה המשיכו</p>	<p>א-טז: המעבר: ההכנה האחרונה - יהושע מכין את העם ליום המחרת, הוא היום הגדול של מעבר הירדן: 'הַתְּקַדְּשׁוּ! לְהַכִּין עַצְמְךָ לְדַבְרֵי הַגְּדוּלִים שִׁיעֶשֶׂה עִמָּךְ הַקַּב"ה, דַּבְּרִי 'נְפִלְאוֹת', וּבְפִלְאִים אֱלוֹ יִיְדַע כִּי הַקַּב"ה מִשְׁגִּיחַ עַל עַם יִשְׂרָאֵל וְיֹרִישׁ מִפְּנֵינוּ אֶת שִׁבְעַת עַמֵּי כְנָעַן, 'אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַחִתִּי וְאֶת הַחִיטִּי וְאֶת הַפְּרִזִּי וְאֶת הַגְּרִגְשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי'; הַצִּיּוּי לְכַהֲנֵי – לְשֵׂאת אֶת הָאָרוֹן וְלַעֲבוֹר לְפָנֵי הַמַּחֲנֶה עַד הַגִּיעֵם לְמִי הַיַּרְדֵּן, וְשֵׁם לַעֲמוּד. הַשּׁוֹטְרִים מוֹרִים לַעֲמֹת לְלַכֵּת אַחַר אָרוֹן ה' הַהוֹלֵךְ לְפָנֵי הַמַּחֲנֶה.</p> <p>יד-יז: קריאה מוטעמת ומונגנת של נס מעבר הירדן: 'כָּבֹא נִשְׂאֵי הָאָרוֹן עַד הַיַּרְדֵּן וְרַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נִשְׂאֵי הָאָרוֹן, נִטְבְּלוּ בַקָּצֶה הַמַּיִם... וַיַּעֲמְדוּ הַמַּיִם הַיַּרְדִּים מִלְּמַעְלָה קָמוּ נְדָ-אָחַד... וְהַיַּרְדִּים עַל יַם הָעַרְבָה, יַם הַמֶּלַח, תָּמּוּ נְכַרְתּוּ... וְכָל-יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בְּחַרְבָּה'.</p>	<p>פרק ג המעבר (1-2)</p>	<p>מעבר הירדן (4)</p>

<p>המים לזרום לים המלח עד אשר 'תמו נכרתו', האיזור מול יריחו התייבש, ובני ישראל צעדו על גבי אדמה יבשה אל תוך ארץ ישראל. ניתן לנסות ולהמחיש זאת ויזואלית. ברגע שעלו כהנים מן העבר השני שבו 'מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו'. מעשה זה עשה רושם כביר על כל מלכי הארץ, כנזכר להלן בפרק ה (פס' א): "ויהי כשמע כל מלכי האמרי... את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל... וימס לבבם ולא היה בהם עוד רוח". ניתן לקיים ראיון עם נציג בני ישראל, עם ה'צופה' בשער יריחו, או עם הירדן עצמו: 'מה לך הירדן' כי תשוב לאחור? מדוע הפסקת לזרום? מצ"ב מפה ובה כל המקומות הנזכרים בפרק, מאתר התנך הממלכתי.</p>		
<p>אבנים וזכרון נושא האבנים נדון בהרחבה בחז"ל ובמפרשים. אנו עוסקים בלימוד ראשון לילדים צעירים ועל כן יש להתרכז בעיקרו של דבר. תוכנו המרכזי של הפרק הוא הוצאת אבנים מקרקע הירדן החרבה והקמתם בגלגל, זכרון לנס הכביר של מעבר הירדן. האבנים הן סמל מוחשי אשר יזכיר לכל רואיהן את הנס, ויסייע בהעברת הזכרון לדור הבנים אשר לא חוו את הנס. בפסוק ט נאמר כי בנוסף לאבנים שהוצאו מירדן, העמיד יהושע 12 אבנים נוספות 'בתוך הירדן, תחת מצב רגלי הפהנים נשאי ארון הברית...'. גם אבנים אלו נועדו להזכיר את נס כריתת המים. הרעיון המרכזי של פרק הוא החובה לזכור, והחובה להעביר את הזכרון לילדים, לדור הבא. וחכמים תיקנו: 'רואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה, כגון מעברות הירדן וחומות יריחו' (בבלי, ברכות נד). ניתן לשוחח עם הילדים על זכרונות, מדוע חשוב לזכור ומתי דברים נשכחים. אפשר לבקש מהתלמידים לברר האם יש סיפור נס/הצלה במשפחה, ומתי מזכירים אותו, וכן לדבר על זכרון לאומי - כגון ליל הסדר המעביר את זכרון יציאת מצרים, או בדורנו - הקמת אנדרטאות כדי לזכור מאורעות כדוגמה המפורסמת של 'יד ושם'.</p> <p>אשר הוביש ה' את מי הירדן... כאשר עשה לים סוף בכיתות אשר החלו בלימוד ספר יהושע על פי המלצתנו, לאחר הגעה לשמות פרק י"ז, הרי שהתלמידים כבר למדו את נושא קריעת ים סוף, וניתן לקיים השוואה קצרה בין שני המאורעות. (ר' במסמך מיומנויות - השוואה)</p>	<p>א-ז: לקיחת האבנים – כאשר 'תמו כל הגוי לעבור את הירדן', וטרם חזרת המים לזרום, ציווה יהושע על 12 נציגים מן העם - 'איש אָחַד איש אָחַד מִשִּׁבְט' – לקחת שנים עשר אבנים מקרקע הירדן, ולהעבירם עימם אל מקום המחנה אשר יקימו בלילה, בגלגל.</p> <p>טו-כד: מטרת האבנים: מטרת הקמת האבנים היא כדי שיהיו בולטים ונראים לעין כל, ויעוררו את האנשים לעסוק בזכרון הנס לדורות: "אֲשֶׁר יִשְׁאַלֹּן בְּנֵיכֶם מָחָר אֵת אַבֹּתֶם לֵאמֹר: מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה? וְהוֹדַעְתֶּם אֵת בְּנֵיכֶם לֵאמֹר: בִּיבֹשָׁה עָבַר יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה!"</p>	<p>פרק ד הזכרון (1)</p>
<p>כללי בפרק ה ניתקל בנושאים המוכרים מספר שמות (פסח, מילה, אכילת המן). לכיתות אשר מתחילות לימוד נביא, על פי ההמלצה, באמצע השנה (ר' הקדמה) תהיה זו השלמה יפה לנלמד בתורה. בשאר הכיתות תיחדר הטרמה קצרה של המושגים לפני לימוד הפרק. לו"ז צפוף כמה הכנות אנו עושים לקראת פסח? בפרק יז פסוק יט מופיע התאריך של מעבר</p>	<p>א: רושם הנס איתור הביטויים המורים על הרושם שעשה נס כריתת הירדן על מלכי הארץ ('וימס לבבם', 'ולא היה בהם עוד רוח') ב-ט: ברית המילה: בכל שנות הנדודים במדבר לא קיימו בני ישראל את מצוות המילה. הדור הבוגר יוצאי מצרים היו נימולים, ודור הבנים,</p>	

באי ארץ, לא נימולו. עם הכניסה לארץ מצווה הקב"ה את יהושע לקיים את מצוות המילה, ולסלק (לגול) את חרפת העם, אשר היו ערלים, על כן נקרא 'שם המקום ההוא גלגל'.

י-יב: מצוות הפסח ושבייתת המן: בהגיע יום י"ד בניסן קיימו בני ישראל את מצוות קרבן הפסח, ולמחרת היום החלו לאכול 'מתבואת ארץ כנען', 'מצות וקלי' כמצוות התורה. ביום זה הפסיק לרדת המן אשר כלכל את בני ישראל באורח נס בארבעים שנות נדודיהם במדבר.

יג-טו: הופעת מלאך ה': המראה שנגלה ליהושע – 'הנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו'; שאלת יהושע – 'הלנו אתה אם לצרינו?' תשובת המלאך - 'אני שר צבא ה' עתה באתי' (וברש"י: לעזרתך, שאין אדם יכול להילחם על יריחו ולתופשה להפיל החומה) הציווי ליהושע - 'של נעלך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עמד עליו - קדש הוא'.

פרק ה
תום ימי
מדבר
(1)

הירדן – י' בניסן. כעבור ארבעה ימים, בי"ד בניסן, יש להקריב את קרבן הפסח ומיד לאחריו לחגוג את החג. ימים אלו עומדים אפוא בסימן הכנות לפסח, ולבני ישראל היו הכנות מיוחדות לחג במקביל להקמת המחנה. הם היו מנועים מלהקריב את קרבן הפסח שהרי היו ערלים, והיה עליהם למול ולהבריא. כמו כן, לא היו להם מצות, אלא עדיין היו אוכלים מן המן. ניתן ללוות את השיעור בשירי שמחה ומזל טוב לכבוד מעמד הברית והפסח.

בושה וחרפה האם ניתן לדמיין מצב שבו כל העם היהודי לא עבר ברית? ברית המילה, בריתו של אברהם אבינו, היא אחת מיסודות היהדות. והנה, דור באי הארץ הגיעו אל הארץ ערלים - 'וקל העם הילדים במדבר...לא מלו'. וכתב הרד"ק: 'ומפני מה לא מלו הילודים במדבר? אמרו רבותינו ז"ל: כי ארבעים שנים שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית ולפיכך לא מלו, כי רוח צפונית רפואה למכת דם, זולתה - סכנה. ויש דרש: כי שבת לוי מלו במדבר וסמכו זה לפסוק 'ובריתך ינצורו', ויש לפרש גם כן, כי לא מלו כל אותן השנים לפי שנאמר: על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, ולא היו יודעים יום נסעם, ואם היו מלים הילודים והיו נוסעים ביום המילה, היו הנמולים בסכנה מפני הדרך". על כל פנים, הכתוב מעיד כי מצב זה הוא חרפה, 'היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם!' חרפה זו הוסרה בתחנה הראשונה שבה חנו בני ישראל, ועל שם כך קיבל המקום את שמו, ה'**גלגל**, בקצה מזרח יריחו'. הגלגל היה המחנה הקבוע של בני ישראל, ובו עמד המשכן, לכל אורך שנות הכיבוש והחלוקה.

חידת התמצאות מי עוד עמד במקום קודש ונתבקש לחלוץ נעליו? נבקש מהתלמידים לדפדף, לאתר את הפסוק, ולקרוא בקול (שמות ג, ה). למשה נגלה הקב"ה להיות עימו בשליחותו להוציא את ישראל ממצרים. ליהושע נגלה מלאך ה' לקראת כיבוש יריחו להיות עימו לעזרתו בירושת הארץ.